

ІНСТИТУТ ІСТОРІЇ УКРАЇНИ АН УКРАЇНИ

На правах рукопису

Попов Вячеслав Жанович

УКРАЇНСЬКО-АВСТРІЙСЬКІ ГРОМАДСЬКІ ТА
КУЛЬТУРНІ ЗВ'ЯЗКИ В 60-80-х рр. XIX ст.

07.00.03 - загальна історія

Анореферат
дисертації на здобуття наукового
ступеня кандидата історичних наук

КИЇВ - 1992 р.

Робота виконана в Інституті історії України АН України
Науковий керівник – доктор історичних наук Варварцев М.М.
Офіційні опоненти:

–доктор історичних наук, професор Турівченко М.І.

–кандидат історичних наук, с.н.с. Усенко П.Г.

Провідна установа – Львівський державний університет
ім. Івана Франка

Захист відбудеться "25" грудня 1992 р.

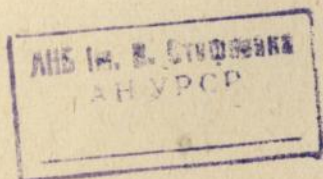
на засіданні спеціалізованої вченої ради Д0 І6.31.01 по
захисту дисертацій в Інституті історії України АН України
за адресою: 252001, Київ-1, вул. М. Грушевського, 4, Інститут історії
України АН України.

З дисертацією можна ознайомитись у бібліотеці Інституту
історії України АН України.

Автореферат розісланий "24" листопада 1992 р.

Вчений секретар
спеціалізованої вченої
ради

Пінчук Ю.А.

Актуальність проблеми.

В історіографії склалася давня традиція розглядати міжнародні відносини в плані міжурядових політичних контактів. Разом з тим останні десятиріччя історики дедалі рішучіше звертаються також до питань міжнародної діяльності громадських організацій. На сучасному етапі проблема ця набуває актуальності через залучення до міжнародних взаємин все більшої кількості діячів мистецтва, вчених, фахівців виробництва. Громадська діяльність стає важливим фактором зростаючого впливу на формування системи міждержавних відносин, каталізатором прискорення їх розвитку, збагачення духовного життя народів.

Особливий інтерес викликає вивчення міжнародних громадських зв'язків у періоди перетворення соціально-економічних відносин. Великий та до цього часу поки що мало вивчений з цієї точки зору матеріал для осмислення дає епоха становлення та формування буржуазного суспільства. Один з таких етапів світового розвитку збігається з історією України 60-80-х рр. XIX ст. в її взаємозв'язках з Австро-Угорщиною. Звернення до цієї проблеми ставить перед дослідниками широке коло питань, які належать до міжслов'янського спілкування, українсько-австрійських зв'язків, контактів т. зв. Великої України з західноукраїнськими землями, взаємодії культур тощо. Історичний досвід цього періоду важливий не тільки для з'ясування загальної картини громадських рухів на міжнародній арені, але й для визначення тенденцій їх розвитку, вирішення проблеми об'єднання зусиль різних народів в ім'я їх свободи та прогресу.

Складний процес зв'язків, що відобразив особливості історії двох сусідніх імперій, з їх розпадом не залишився тільки надбанням минулого. Не можна не враховувати той відбиток, який залишили Австро-Угорщина та Росія на долі усіх народів, які перебували під їх егідою. В цьому минулому заховано коріння багатьох явищ та проблем сучасної Центральної та Південно-Східної Європи. Традиції минулого, так би мовити, "австрійська" та "російська спадщина", й досі вправляють вплив на народи, які протягом століть жи-

ли та спілкувались на території колишніх монархій. Це дає особливої ваги вивченню українсько-австрійських громадських та культурних зв'язків.

Предмет дослідження.

Австро-Угорщина в минулому столітті являла собою державу, що була населена багатьма народами, і розгляд її історії - тема цілого ряду спеціальних досліджень. Тому в роботі, що пропонується, предметом дослідження обрані ті кола питань в аспекті слов'яно-австрійських відносин, які торкаються контактів громадськості Російської та Австро-Угорської монархій в період польського повстання 1863-1864 рр., активного переселення чеських селян на Україну; австро-українських революційних зв'язків, культурних взаємин України з австрійським і деякими слов'янськими народами.

Історіографія.

При наявності значної кількості робіт, присвячених історії України та Австро-Угорщини, питання громадських зв'язків їх народів в період, що розглядається, спеціально не вивчалось. Разом з тим, аналіз літератури дає можливість говорити про його визрівання протягом десятиліть.

Порівняно широко вивчені зв'язки України та Росії зі слов'янськими народами, що населяли територію тодішньої Австро-Угорщини - чехами, словаками, хорватами, сербами, словенцями. У виданих на цю тему монографіях висвітлюються такі сюжети, як діяльність слов'янофілів, робота слов'янських комітетів тощо.¹

Чеськими дослідниками зверталась увага на підтримку українськими та російськими громадськими діячами національно-визвольної боротьби чеського народу в 60-ті рр. XIX ст., в протидії онімеченню.²

1. Історія чехословацько-українських зв'язків. - Братислава, 1959. - 687 с.; Никитин С. А. Славянские комитеты в России в 1858-1876 гг. - М., 1960. - 156 с.; Очерки революционных связей народов России и Польши. 1815-1917. - М., 1976. - 598 с.
2. Kazbunda K. Pout sechu do Moskvy 1867 a rakouska diplomacie. - P., 1924. - 181 S.; Trasek I. Rusko a my. - P. - Brno, 1945. - 174 S.; Piktov A. Narod-odpor. - Turc. sv. Mar., 1905. - 111 S.

Історіографія проблеми примикає і до літератури, присвяченої такий великій події, як польське повстання 1863-1864 рр., яке не обійшло повз увагу й громадські кола в Галичині¹.

Щодо праць польських істориків, то вони роблять акцент на вивченні відносин Австрії з польськими землями в період повстання. Розглядалися тут контакти польських, російських, а також українських революціонерів на початку 60-х рр. XIX ст.²

Окремі сюжети по проблемі, що розглядається, зустрічаються в збірниках, присвячених відносинам слов'янства з німецькомовними країнами³. Ці роботи, проте, не позбавлені певної односторонності: німецький світ подається в них крізь призму постійної небезпеки слов'янству.

Деякі матеріали, пов'язані з проблемою, розглядалися в аспекті революційних зв'язків двох народів. В роботі Г.В.Павленка⁴, де основна частина дослідження стосується 90-х рр. XIX ст., проводиться теза про посередницьку функцію І.Я.Франка між революціонерами різних народів. В роботах В.Ф.Захаріної та М.П.Рудька, присвячених народникам, порушуються деякі питання їх діяльності у Відні⁵.

1. Марахов Г.И. Социально-политическая борьба на Украине в 50-60-х гг. XIX в. -К., 1981. -160 с.; Миско М.В. Польское восстание 1863 г. -М., 1962. -334 с.; та ін.

2. Wereszucki H. Austria a powstanie styczniowe. -L., 1930. -312 S.; Witkowski L. Powstanie 1863 roku i rewolucyjny ruch w Galicji w latach 1860-ych lat. - Minsk, 1931. -210 S.

3. Славяно-германские отношения. -М., 1964. -286 с.; Австро-Венгрия и славяно-германские отношения. -М., 1965. -314 с.

4. Павленко Г.В. Иван Франко и общественное движение в Германии и Австро-Венгрии в к. XIX в. // Исследования по славяно-германским отношениям. -М., 1971. -С. 346-367.

5. Захарина В.Ф. Голос революционной России. -М., 1971. -236 с.; Рудько М.П. Революційні народники на Україні/70-ті рр. XIX ст. /-К., 1973. -206 с.

В монографіях про народницький рух міститься матеріал з трактовками окремих епізодів транспортування нелегальної літератури на Україну через австро-угорський кордон¹. Автори віддають належне закордонним центрам народництва в Швейцарії та Франції, проте не виділяють ролі австро-угорського фактору в міжнародній діяльності українських народників-емігрантів.

Помітних результатів у вивченні австро-українських культурних зв'язків досягло літературознавство, де розглянуті питання про поширення творів Т.Г.Шевченка в Австрії, стосунки Д.Федьковича з австрійськими письменниками Нойбауером та Францозом². Літературні контакти висвітлює також частина публікацій в галузі славістики. В літературі розглядалися окремі сюжети взаєм впливу музичних культур³.

В австрійській літературі кінця XIX ст. по темі, що нас цікавить, вивчалася суспільно-політичне становище Буковини, де поряд проживали українці, австрійці, румуни та ін. До кола праць, які висвітлюють історію Буковини з позицій австрославізму, належать монографії Х.Бідермана та Р.Кайндля⁴. Проблему взаємозв'язків вони розглядали

1. Волощенко А.К. Нариси з історії суспільно-політичного руху на Україні в 70-на поч.80-х рр. XIX ст. -К., 1973. -222 с.; Гросул В.Я. Революционная Россия и Балканы /1874-1886/. -М., 1980. -334 с.; Гросул В.Я. Российские революционеры в Юго-Западной Европе /1859-1874/. -Кишинев, 1973. -538 с.

2. Погребенник Я. Шевченко німецькою мовою. -К., 1973. -156 с.; Гуць Г.:Є.Юрій Федькович і західноєвропейська література. -К., 1985. -204 с.

3. З історії чехословацько-українських зв'язків. -Братислава, 1959. -687 с.; Попович М. Революційне єднання слов'ян у XIX ст. -Прятів, 1973. -366 с.; Загайкевич М. Музичне життя Західної України др.полов.XIX ст. -К., 1960. -191 с.

4. Biderman H. Die Bukowina in der österreichische Verwaltung 1775-1875. -Lemberg, 1876. -144 S.; Keindl R. Geschichte der Bukowina. -Czernowitz, 1898. -210 S.; Die Huzulen. Ihr Leben, ihre Sitten und ihre Volksüberlieferung. -Wien, 1894.

в основному, лише в плані впливу австрійської культури на українську. Сучасні ж австрійські автори зосереджують увагу на міжнаціональних відносинах в Австро-Угорщині, згадуючи українців серед інших народів, які зазнавали гніту монархічного режиму і опієчнення. В цьому відношенні найбільш характерні монографії Г. Ханца, Р. Канна, З. Майера¹.

Таким чином, існуюча література не дає цілісного уявлення про проблему. За межами її дослідницьких цілей залишилися такі питання, як роль українських земель в національному русі слов'янських народів Австро-Угорщини, політична, пропагандистська та організаційна діяльність українських народників в Австро-Угорщині, їх співробітництво з австрійськими демократами. Не стали предметом вивчення австро-українські культурні зв'язки в їх сукупності.

Мета та задачі дослідження.

В роботі, що пропонується, ставиться мета - дослідити українсько-австрійські громадські та культурні зв'язки в контексті політичних відносин Російської та Австро-Угорської імперій. Для цього важливе значення має висвітлення таких задач:

- з'ясувати місце і роль громадськості Галичини і Правобережної України в період піднесення польського визвольного руху;
- розкрити на прикладі імміграції чехів характер та особливості переселенського процесу на українські землі, що знаходилися у складі Росії;
- визначити основні напрями та масштаби діяльності українських народників в Австро-Угорщині;
- охарактеризувати участь організацій та діячів культури в австрійсько-українській духовній взаємодії.

Хронологічні рамки.

Розробка проблеми в дисертації обмежується періодом 60-80-х рр. XIX ст.

¹ I. Hantsch H. Die Nationalitätenfrage im alten Österreich.- Wien, 1953.-126 S.; Kann R.A. Die Nationalitätenfrage in der Habsburgermonarchie.-Graz-Köln, 1964.-216 S.; Mayer F. Geschichte und Kulturleben Österreichs.-Wien, 1960.-300 S.

Якраз в цей час відбувається становлення і подальший розвиток капіталізму в обох країнах, значні зміни в економіці та політичній надбудові, посилюється національно-визвольний рух пригнічених народів у Російській та Австро-Угорській монархіях.

Джерельну базу дисертації складають документи, що зберігаються в різних архівних фондах. Значні масиви матеріалу по темі відклалися в Центральному державному архіві України в Києві в фондах "Канцелярія київського, волинського та подільського генерал-губернатора", "Попечитель учбового округу", "Одеське губернське жандармське управління", "Харківське губернське жандармське управління" та ін. Це документи державних органів - звіти, довідки, донесення, які відносяться до революційного руху на Україні, імміграції та ін.

В Центральному державному історичному архіві України у Львові документи відклалися у фондах "Галицьке намісництво", "Академік К. І. Студинський", "М. Павлик" та ін. Це офіційні довідки, накази, донесення, а також епістолярія.

Різноманітний матеріал міститься також в Державному архіві Російської Федерації /Москва/ - у фондах державних установ - "Третє відділення", "Департамент поліції", а також в особистих фондах учасників революційного руху - секретаря редакції народницького журналу "Вперед" В. М. Смирнова, М. Г. Кулябка-Корецького, В. К. Дебагорія-Мокрієвича та ін. Велика частина цих джерел пов'язана з народницьким рухом. Це поліцейські донесення жандармських агентів про діяльність революціонерів за кордоном, звіти про затримані транспорти нелегальної літератури, списки конфіскованих книг, листування, щоденники.

Джерела по темі дослідження частково зосереджені в Архіві зовнішньої політики Росії МЗС Росії. Серед них звіти співробітників російського посольства у Відні, в котрих повідомляється про стан народницької еміграції в австрійській столиці.

Значна кількість джерел вперше вводиться в дисертації до наукового обігу. Інші, відомі науці, розглянуто під новим кутом зору - в плані обраної теми.

Джерельною базою дисертації стали також збірники надрукованих документів, літописи життя і творчості діячів культури, та ін. Для висвітлення теми залучено мемуари громадських та культурних діячів, цінний фактичний матеріал зосереджений в біографічних та біобібліографічних словниках.

Важливий розділ джерел становить преса періоду, що розглядається. Матеріали про події громадського та культурного життя містяться в газетах, які видавались на Україні - "Діло" /Львів/, "Заря" /Київ/, "Киевлянин", "Киевский телеграф", "Новороссийский телеграф" /Одеса/, "Tzernowitzter Zeitung" та "Буковина" /Чернівці/, та ін., а також у віденських часописах - "Wiener Zeitung", "Neue illustrierte Zeitung", та ін.

Методологічною основою при розробці теми стали закони логіки та діалектики, системний підхід до дослідження і оцінок суспільних явищ, принцип історизму.

Наукова новизна дисертації полягає в тому, що в ній вперше в історіографії висвітлюється система українсько-австрійських громадських зв'язків в умовах соціально-політичних зрушень в суміжних імперіях - Російській та Австро-Угорській - в 60-80-х рр. XIX ст. та тенденції її еволюції.

Структура та основний зміст дослідження.

Дисертація складається з вступу, трьох глав, заключення, списку використаних джерел та літератури.

Структура роботи зумовлена розглядом питань, що вивчаються в дисертації, згідно з проблемно-хронологічним принципом.

У вступі обгрунтовані актуальність та значимість дослідження, його хронологічні рамки, подано огляд літератури та джерел по темі, з'ясовано мету та задачі дисертації.

В першій главі - "Україна в національних рухах слов'янських народів Росії та Австрії в 60-х рр. XIX ст." розкриті особливості та загальні риси політичного та економічного розвитку українських земель у складі Російської та Австро-Угорської імперії, визначений внесок ав-

стріської та української громадськості в польський та чеський національний рух.

Аналіз фактичного матеріалу дозволив встановити, що в період, який досліджується, особливий відбиток на взамовідносини України з іншими народами поклало піднесення слов'янського національного руху. Великим випробуванням для цих відносин стала збройна боротьба. Керівники польського руху, що зробили ставку на повстання, використовували Галичину як одну з головних своїх баз. Напередодні виступу звідси на Правобережжя переселилася велика кількість поляків, в основному, службовці, різочниці, дрібна шляхта. Провідна роль в організації переїзду належала комітетам, створеним польськими діячами за межами Російської імперії, зокрема, в Австрії.

Польське повстання викликало різку поляризацію політичних сил. У відношенні до нього зіткнулися погляди та думки різних кіл громадськості України. Значна кількість інтелігенції сприйняла повстання негативно, що було викликано позицією багатьох керівників польського руху, яка виявилась у вимогах збереження кріпацтва та включенні Правобережньої України до складу майбутньої незалежної Польщі. Цим пояснюється оцінка польського повстання рядом українських діячів /М. Костомаров, П. Куліш, М. Драгоманов та ін./, які вказували на його несвочасність після звільнення селян, станому обмеженість програми повсталих в аграрному та національному питаннях.

Особливу позицію зайняли західноукраїнські "москвофіли", заперечуючи будь-які права польського народу на створення самостійної держави. Водночас ліберальна львівська "Громада" подала підтримку повстанцям у сподіванні на поступки в національному питанні польської шляхти, яка користувалася в Галичині широкими правами самоврядування.

В загальному підсумку в середовищі української громадськості співвідношення "за" або "проти" повстання склалося явно не на користь останнього. На відношенні до нього на Україні позначались численні суперечності - класові /між селянами та польськими поміщиками/, станові /між панством польським та російським/, ідеологічні /між республіканцями та монархістами/, національні

/між поляками та іншими народами, які проживали на Україні/.

Разом з тим залучення України до потоку міжнародних зв'язків Росії та Австро-Угорщини проходило в контексті національних рухів, які прагнули діяти в рамках монархічних порядків. Характерним виявленням таких процесів стало масове переселення чехів до України, яке було однією з форм національного руху, відповіддю на створення в 1867 р. дувєдиної Австро-Угорської монархії та посилення онімечувальних тенденцій в чеських землях.

Чеські іммігранти одержали підтримку багатьох громадських кіл на Україні. Широке сприяння чеському рухові було викликане різними причинами, і багато в чому міцними коріннями, які мала на Україні та в Росії слов'янофільська традиція. Але різні соціальні групи розуміли її по-своєму.

Слов'янські комітети, які були організовані ліберальною інтелігенцією, допомагали переселенцям адаптуватися в новій обстановці. За їх допомогою та при сприянні адміністрації Київського учбового округу чехи одержали можливість створити національні школи. Комітети формували громадську думку на підтримку братів-чехів. Велику роль в цьому зіграла періодична преса різних напрямів.. "Киевский телеграф", який виявляв погляди ліберальної громадськості, робив наголос на національній нерівності чехів в Австрії, тоді як консервативний "Киевлянин" на перше місце ставив монархічні настрої багатьох заможних переселенців. З свого боку, революційні демократи, співчуваючи в цілому національному рухові, критично оцінювали царистські настрої іммігрантів. Історія переселення відобразила і позицію українських селян, які швидко пішли на різнобічні контакти з чеськими колоністами.

Визначальною особливістю цього взаємопізнання та зближення було те, що імміграційний процес стимулювався офіційною владою Росії, яка зазнавала потребу в зміцненні лояльної соціальної опори на Волині на противагу польським сепаратистським елементам. Ставку було зроблено на заможних чеських селян та їх фермерські господарства. Для її здійснення проводилась програма різних заохочувань,

яка включала податкові пільги іммігрантам, право придбання земель у власність, забезпечення умов для задоволення культурних та релігійних потреб, здійснення місцевого самоврядування. Щоб утримати чеських католиків від переміщення в інші місця, православна церква практично не втручалася в їх релігійні проблеми. Нові віруючі спілкувались з католицькими священиками, а також, при бажанні, мали змогу вільно звернутися в гуситську віру. Так, наприкінці розглядуваного періоду на Волині більше 8 тис. чехів вважали себе прихильниками гуситської церкви. Чехи приймали православ'я, як правило, лише при вступі до педагогічної роботи.

Відносна культурно-релігійна свобода, атмосфера прихильності, створена громадськістю, сприяли переселенню. Масштаби його так швидко зросли, що в Відні 1867 р. було створене агентство по продажу земельних ділянок чеським переселенцям у Південно-Західному краю Російської імперії. Основна маса іммігрантів осіла у Волинській губернії. Розміри їх земельних наділів коливались від 0,5 до 300 дес., а середній наділ чеських селян перевершував середню земельну ділянку місцевих жителів. Щодо освіти, то наприкінці 70-х рр. на Волині існувало близько 20 чеських початкових училищ. Загальна кількість чехів, що переселилися на Волинь в 60-80-х рр. XIX ст., перевершила 20 тис. чол.

В другій главі - "Револуційні зв'язки демократів України та Австро-Угорщини в 70-80 рр. XIX ст." - дається характеристика Дунайської монархії як однієї з головних закордонних баз українського народництва, зокрема, по виданню нелегальних брошур; йде мова про важливу частину діяльності народників за рубіжем - транспортування пропагандистської літератури через кордон. У період, що розглядається, діяльність революційних організацій стала помітним фактором розвитку австро-українських зв'язків. З прийняттям австро-угорської конституції 1867 р. виникли певні умови для закордонної діяльності народників, що виявилось у можливості створення ними у Відні свого видавничого центру, бази друкування брошур для населення України. У формуванні цього центру на початку

70-х рр. провідну роль зіграли М. Драгоманов, С. Подолинський, М. Кулябко-Корецький, О. Терлецький. У зберіганні та пересиланні літератури їм допомагали австрійські соціалісти /Р. Гере, А. Шей та ін./

Найбільш широко видавнича діяльність розгорнулася у 1875-1877 рр., в період існування в австрійській столиці друкарні українського студентського товариства "Січ". Випущені нею брошури були першими народницькими творами, надрукованими українською мовою. Вони були присвячені найбільш гострим проблемам розвитку селянського господарства, і таким напрямкам вирішення земельного питання, які не могли обговорюватись в легальній пресі України, котра знаходилась у складі Російської імперії.

Перебування народників в Австро-Угорщині дозволило налагодити забезпечення літературою пропагандистських гуртків на Україні та в Росії, організувати регулярне транспортування друкованої продукції з Австрії через російські кордон. За нашими підрахунками загальна кількість затриманих в 70-ті рр. примірників друкованої продукції з Австрії досягала близько 9 тисяч. Враховуючи, що прикордонний режим не був дуже суворим і чимало літератури обминало його, можна твердити про досить великі масштаби її транспортування.

Доставкою літератури з Австрії до Росії займався в 70-ті рр. достатньо широке коло осіб, серед яких були члени народницьких організацій, галицькі демократи, "народовці", українські "громадівці", австрійські соціалісти та ін. Найбільш активними учасниками цієї роботи були більше тридцять чоловік, дві третини яких складали австрійські піддані. Для перекидання вантажів з літературою використовувалось не менш дев'яти прикордонних пунктів.

На початку 80-х рр. розширення діяльності емігрантів-народників у Галичині та активізація терористичної діяльності революціонерів у Росії змусило австрійський уряд вжити репресивних заходів проти них, що викликало поступове переміщення значної частини емігрантського осередку до Швейцарії.

В третьій главі - "Культурне співробітництво між народами Австрії та України в системі громадських зв'язків"-

проаналізований стан австро-українських культурних зв'язків за тридцятиріччя, яке вивчається, визначені основні напрями контактів українських діячів літератури, мистецтва, науки із провідними представниками інтелігенції слов'янських народів Дунайської монархії.

В розширенні австро-українського спілкування помітну роль зіграла спільна діяльність демократичних кіл. Часто одні й ті ж діячі займались як громадсько-політичною, так і культурно-освітньою роботою. В емігрантському середовищі в Австрії широко вивчалися етнографія, філологія та історія України. В австрійських друкарнях видавались твори українських письменників та поетів, літературні журнали.

У розглядований період склалися центри австро-українського культурного співробітництва. Одним з них стала австрійська столиця, що традиційно була великим культурним та науковим осередком Центральної Європи. Тут друкувались українські видання, в тому числі німецькою мовою, при товаристві "Січ" існувала значна бібліотека. У віденських учбових закладах в цей період одержувало освіту багато майбутніх видатних діячів української культури. В столиці регулярно працювали в наукових відрадженьнях професора з університетів України.

В цей період помітну роль осередку австро-українських культурних зв'язків відігравали також Чернівці, де контакти головним чином здійснювались громадськими діячами, які гуртувались при редакціях газет "Буковина" та "Zernowitzer Zeitung". Вагомий внесок в австро-українське зближення тут зробили Д. Федькович, С. Дашкевич, С. Воробкевич, та австрійські письменники "української школи" - К. Е. Францоз, Е. Р. Нойбауер, Л. А. Штауфе-Сімігінович, Й. Г. Обрїст. Завдяки їх зусиллям на сторінках австрійських видань з'являлись твори українських письменників, австрійські автори публікували матеріали на українську тематику, популяризувався український фольклор.

Прогресу у культурному взаємобітті значною мірою сприяли театри Відня, Чернівців, Львова, Кисва, Одеси, німецькомовні хорові спілки на Україні, перекладачі, організатори виставок. На Україні регулярно йшли спектаклі австрійських авторів, виконувались твори віденських музикантів. В свою чергу, австрійці могли знайомитись з досягненнями

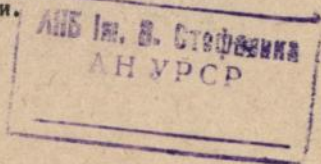
української культури.

Дослідження цих процесів дає підставу більш уважено підійти до оцінки поняття онімечення, яке використовується в історіографії. До цього поняття неправомірно включати все, що зв'язано з вивченням німецької мови та поширенням австрійської культури на Україні. Історія зв'язків двох народів свідчить, що з онімеченням нічого спільного не має перекладна література, публікації на українську тематику в австрійській пресі, гастролі німецькомовних театральних колективів, та інше, що могло сприяти і сприяло збагаченню української культури та виходу її на загальноєвропейську арену.

Дослідження проблеми, яка ставиться в дисертації, дає можливість розкрити сфери взаємодії української культури з культурами інших народів Австро-Угорщини, перш за все слов'янських, з якими її зближала спільність історичних коренів. Велику роль в цьому процесі грали наукові та просвітні організації та установи Києва і Львова. Важливою віхою міжслов'янського спілкування став археологічний з'їзд в Києві /1874 р./, який набув міжнародного резонансу. "Славянський ежегодник", який видавався М. Задерацьким та А. Степовичем, знайомив читачів з творчістю слов'янських письменників сусідньої країни. В Галичині слов'янська тематика знаходила відображення в працях таких діячів, як І. Франко, М. Павлик, П. Скобельський, К. Климкович, знаходила місце на сторінках однієї з провідних українських газет - "Діло".

Свій вклад у поширення досягнень української культури серед слов'янства вносили її знавці - зберігач Чеського музею А. Патера, редактор журналу "Льмір" І. Сладек, етнограф Ф. Ржегорж. В Празі, Кракові, Любляні, Загребі друкувались твори українських письменників в перекладах на слов'янські мови. Значну роль в обміні культурними цінностями зіграли свята слов'янської культури, які періодично проводились у Відні академічними студентськими товариствами, де разом з іншими брали участь українські студентські товариства "Січ" та "Буковина".

У заключенні дисертації підводяться основні підсумки дослідження, зроблені узагальнення та висновки.

На закист виносяться наступні положення:

1. Польське повстання викликало різку поляризацію позицій в громадських колах України, загострення міжнаціональних дискусій на основі класових, станових, національних та ідеологічних суперечностей.
2. Переселення чехів до України стало одним з факторів посилення національного руху в Австро-Угорській монархії у відповідь на онімечувальні тенденції у внутрішній політиці віденського двору.
3. В 70-ті рр. XIX ст. Австро-Угорщина перетворилась у важливішу закордонну базу народницького руху.
4. Взаємодія громадських організацій та їх діячів виявилась вирішальним фактором розширення культурного співробітництва українського народу з народами Австро-Угорщини.

Основні наукові результати дослідження викладені в таких опублікованих працях автора:

1. Деятельность украинских народников в Австро-Венгрии в 70-е гг. XIX в. // Культурные и общественные связи Украины со странами Европы. - К.: Наукова думка, 1990. - С. 126-138.
2. З історії українсько-австрійських культурних зв'язків. /60-80-ті роки XIX ст./ // Міжнародні зв'язки України: наукові пошуки і відкриття. - К.: Наукова думка, 1991. - Вип. I. - С. 23-31.
3. Чеські переселенці на Україні. // Міжнародні зв'язки України: наукові пошуки і відкриття. - К.: Наукова думка, 1992. - Вип. 2. - С. 16-22.

468936

Ав 26.225

Ав 26.225

Підписано до друку 05.11.92 Формат 60x84 1/16
Ум. друк. арк. 0,9 Обл. вид. арк. 1,0
Тираж 100. Зам. 807 1992 р. Безплатний

Поліграф. д-ця Ін-ту історії України АН України
Київ-1. Грушевського, 4